

ULUSLARARASI ÖDEME ŞEKİLLERİNDE BANKALARCA ALINAN KOMİSYON VE VERGİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

A CRITICAL APPROACH TO THE COMMISSIONS AND TAXES CHARGED
BY BANKS ON INTERNATIONAL PAYMENT TERMS

Yrd. Doç. Dr. Hatice YURTSEVER, Celal Bayar Üniversitesi Salihli Meslek
Yüksekokulu, Dış Ticaret Programı, hatice.yurtsever@bayar.edu.tr.

ÖZET

Uluslararası ticarete ödeme şekillerinden, akreditifli ödeme ve vesaik karşılığı ödeme yöntemleri kullanılarak, ithalatçı ve ihracatçı arasında ortaya çıkabilecek sorunlar önlenmeye çalışılmaktadır. Bu ödeme yöntemlerini kullanarak dış ticarete aracılık eden bankalar, yaptıkları bu hizmet nedeniyle çeşitli miktarlarda komisyon ve komisyon üzerinden vergi almaktadırlar. Uygulamada, komisyon miktarları ile ilgili yeknesak kurallar olmamasından hareketle zaman zaman bankalarca haksız komisyon ve vergi alındığı yönünde eleştiriler yapılmaktadır. Çalışmada, alınan komisyon ve vergilerin, dış ticaret işlemlerinin tarafları olan ithalatçı-ihracatçı ile her iki tarafın bankaları arasında çeşitli anlaşmazlıklara yol açması nedeniyle, bunların önlenmesinde Milletler arası Ticaret Odası' nın yeri ve önemi belirtilerek, çeşitli uygulama örnekleri çerçevesinde konuya ilişkin çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ticaret, Akreditif, Vesaik karşılığı ödeme, Milletlerarası ticaret odası, Komisyon-Vergi.

ABSTRACT

Payment under letter of credit L/C and payment against documents as international payment terms are used in order to prevent probable difficulties between the drawee and the drawer. Banks acting as intermediaries in foreign trade by using those payment terms charge various commissions and taxes. As a result of the shortage of uniform customs for commission amounts in practice, critiques of banks charging inequitable commissions and taxes are made at times. Considering those charges causing conflicts between the drawer - drawee and their banks as both parties of foreign trade, this study is designed to

recommend resolutions with the help of various applications and to emphasize the importance of international chamber of commerce to prevent the conflicts.

Key Words: International trade, Letter of credit L/C, Payment against documents, International Chamber of Commerce, Commission-Tax.

1. GİRİŞ

Dünyadaki ülkeler arasında dış ticaretin giderek artmasıyla birlikte, alıcı ve satıcının birbirleriyle olan ticari ilişkilerinde gerek güven sorununun çözülmesinde, gerekse ödeme kolaylığı sağlaması açısından akreditifli ödeme yöntemlerinin de içinde bulunduğu ödeme araçlarının önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Tahsil vesikaları ve Akreditif şeklindeki ödeme metotları ile belgelere dayalı olarak bankacılık sisteminin sağladığı güven altında, satıcının malları teslim ettiği anda bedelini tahsil etmesi ve alıcının, malları teslim aldığı anda ödeme yapması; diğer bir deyişle satıcı ile alıcının, teslim yükümlülüğü ile ödeme yükümlülüğünü aynı anda yerine getirmeleri sağlanabilir.

Bankalar uluslararası ticarete aracılık işlemlerini yaparken, bir takım risklerle karşılaşabilmekte, çeşitli maliyetlere katlanmak zorunda kalabilmektedir. Bu maliyetleri karşılamanın yanısıra, kar maksimizasyonunu hedeflemiş olan bankalar, hizmet muameleleri arasında yer alan bu tip işlemleri, komisyon ve vergi tahsili karşılığında yapmaktadır. Özellikle, son dönemlerde bankaların ana işlevi olan mevduat toplayıp kredi vererek, faiz gideri ile faiz geliri arasındaki farktan kar elde etme şeklindeki getirileri azaldığından, dış ticaret işlemleri nedeniyle verilen hizmetlerden alınan komisyonlar daha da önem kazanmıştır.

Uluslararası ticaretin ve işbirliğinin geliştirilmesi, özel teşebbüsün güçlendirilmesi, uluslararası iş dünyasının gerektirdiği şartların düzenlenip standart hale getirilmesi amaçlarıyla kurulan Milletler Arası Ticaret Odası-MTO (International Chamber Of Commerce-ICC), dış ticaret işlemlerinden kaynaklanan problemlerin çözümünde çok önemli bir konuma sahiptir.

MTO tarafından hazırlanan, akreditiflerle ilgili standart kuralların yer aldığı "Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller ve Uygulamalar (UCP- 600 sayılı broşür)" ile, vesaik bedellerinin tahsil edilmesi kurallarının yer aldığı "Tahsiller İçin Bir Örnek Kurallar (522 sayılı Broşür)", bankalar arasında dış ticarete uluslararası uygulama esaslarını belirlemektedir.

Akreditifli işlemlerde, ihracatçı tarafından sunulan belgelerin, ithalatçının bankası aracılığıyla göndermiş olduğu akreditifteki şartlara, 600 sayılı broşürde belirtilen kurallara ve ICC' nin 645 sayılı akreditifler altında ibraz edilen belgelerin incelenmesine ilişkin uluslararası bankacılık uygulaması (ISBP) kurallarına uygun olmaması nedeniyle rezerv konulmakta ve işlem bedeli ödenmeyerek alıcının onayına sunulmaktadır. Bu arada da ithalatçının bankası ihracatçıya

ödeme yapmamakta, hizmet komisyonları tahsil etme yoluna gitmektedir. Ancak uygulamada, ihracatçı tarafından hazırlanan belgelerin amir banka tarafından incelenmesi sonucunda, zaman zaman konulan rezervlerin kuşkulu veya haksız bulunduğu, komisyon almak amacıyla bu tür yersiz rezervlere başvurulduğu görülmektedir.

Vesaik karşılığı işlemlerde de gönderi bankasının talimatına aykırı olarak ithalatçının bankasının komisyon aldığı, oysa komisyon alma yetkisinin 522 sayılı broşürde belirtilen koşullara uygunluğu açısından irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

2. MTO TARAFINDAN GETİRİLEN KURALLARIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Uluslararası ticari ilişkilerin gelişmesi için, kişiler ve devletler yönünden ödeme yöntemleri getirilmiştir. Ticari ilişkilerin temeli taraflar arasında yapılan alım-satım sözleşmesi ile başlamaktadır. Taraflar bu sözleşmeler ile fiyat, ürün özellikleri, banka bilgisi, masrafların kime ait olduğu gibi konularda anlaşmaktadırlar. Sözleşme ile satıcı, malını sattığı anda bedelini tahsil etmeyi ya da alacağını garanti altına almayı, alıcı ise bedeli ödediği anda satın aldığı mala sözleşme koşullarına uygun bir biçimde kavuşmayı hedeflemektedir. Sözleşmenin çoğu zaman birbirini çok iyi tanımayan taraflar arasında yapılması, ticaretin uluslararası düzlemde yapılması ve ortaya çıkacak problemlerin çözümünde tarafların bulunduğu ülkelerin farklı hukuki düzenlemelerinin karşı karşıya gelmesi, riski artıran unsurlardır. Akreditifli ödeme ve vesaik mukabili ödeme yöntemleri taraflar arasında ortaya çıkabilecek çeşitli risklerin ortadan kaldırılması için geliştirilmiş ödeme yöntemlerindedir.

Uluslararası ticarete, her ne kadar taraflar arasında sözleşme yapılsa da alıcı ile satıcının ya da onların bankalarının yükümlülüklerinin nerede başlayıp nerede son bulacağı, nakliye, sigorta, yükleme, boşaltma gibi hususlarda yükümlülüklerin taraflar arasında nasıl paylaşılacağı konusunun standart kurallara dayanmasında yarar bulunmaktadır. Bu çerçevede Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) tarafından bir takım kurallar getirilmiştir. Bu kurallar dikkate alınarak, tarafların karşılaştıkları problemleri kolaylıkla çözdükleri, yüksek maliyete ve zaman kaybına yol açan yargı yoluna gitmeyi en son tercih olarak gördükleri bilinen bir gerçektir.

1919 yılında ABD'nin Atlanta şehrinde uluslararası bir Konferans'ta Belçika, Fransa, İtalya, İngiltere ve ABD'nin öncülüğünde ilk temelleri atılan MTO'nun ilk kez 1920 yılında kurulu kongresi toplanmış ve Fransa eski Ticaret Başkanı Etienne Clementel ilk Başkan seçilmiştir. Clementel'in etkisiyle organizasyonun ABD'de olan merkezi Paris'e getirilmiştir. O günden bu güne gelişerek 139 ülkede binlerce üyesi olan büyük bir iş organizasyonu haline gelmiştir. (ICC Türkiye, <http://icc.tobb.org.tr/iccmerkez.php> , 10.12.2009).

Milletlerarası Ticaret Odası, Dünya İş Kuruluşu niteliğinde olup uluslararası ticarete standartların, kuralların, başvuru rehberlerinin geliştirilmesinde önderlik yapmaktadır. MTO' nın ana görevlerinden biri , farklı ülkelerdeki firmaların birbiriyle ticaret yapmalarını kolaylaştırmak suretiyle uluslararası ticaretin genişlemesine katkıda bulunmaktır. Bu etkinliğin araçları arasında ticaretin ve ödemelerin yürütülmesi için saptanan MTO kuralları bulunmaktadır. Ortaya konan kuralların tümü, farklı hukuk sistemlerine sahip iş çevrelerinin ticaretin yürütülmesinde kendi kendini düzenlemesi prensibine dayanmaktadır (Kaya,2003;142). Bunlar arasında en çok bilineni "UCP 600 sayılı Akreditiflere İlişkin Bir Örnek Usuller ve Uygulamalar" ile "522 sayılı Tahsiller İçin Bir Örnek Kurallar" dır.

UCP 600, Uluslararası Ticaret Odası tarafından oluşturulan, akreditiflere ilişkin uygulama esaslarını belirleyen kurallar bütünüdür(Vermes, 2009;2). UCP özellikle uluslararası ticarete kullanılan nakliye belgeleri, sigorta belgeleri, muayene sertifikaları gibi pek çok belgenin incelenmesi suretiyle taraflar arasında yapılan sözleşmelere uygunluğunun denetlenmesi konusunda kurallar getirmektedir.(Carter, 2007; 127).

Uluslararası bankacılık işlemlerinde kullanılan MTO kurallarının hukuki boyutu ve tarafları bağlayıcılığına ilişkin pek çok tartışmalı görüşler bulunmaktadır. Pratikte karşılaşılan birçok sorunu gidermekte referans olarak kullanıldığı, MTO' nın yasa çıkarma yetkisi olmadığından hareketle yasal niteliğinin bulunmadığı yönünde görüş belirtenler (Kaya, 2003;141; Reisoğlu, 1995:47; Eiseman-Schütze.1989;51; Nielsen,1984;4) olduğu gibi, yasal bir yaptırımı olmayan bu kuralların akreditifli işlemlerde aşağı yukarı her ülke tarafından uygulandığını, hatta ulusal hukuka bırakılan anlaşmazlıklarda dahi, yargıçların UCP kurallarını dikkate aldıklarını belirten görüşler de mevcuttur (Bağrıaçık,2004;54, Kursad, 2006; http://www.turkhukuksitesi.com/makale_262.htm).

Milli hukuk sistemleri dışında var olan ve milletlerarası ticaretin uygulamaları arasında gelişmiş olan bu kuralların uygulanması gerektiği, ortaya çıkan hukuki uyuşmazlıkların çözümünde milletlerarası örf-adet kuralları gibi dikkate alınması gerektiği de belirtilmektedir (Kaplan, 1999; 312-313).

Uluslararası yeknesak kuralların, dış ticarete başarı ile uygulandığı ve farklı milli kanunlara rağmen, akreditifin hukuki temelini oluşturduğu söylenebilir ise de tüm dünyada pek çok ülkede akreditiflerle ilgili sayısız davanın açılmakta ve yürütülmekte olduğu göz önüne alındığında milli kanunların önemini sürdürdüğü de bir gerçektir (Reisoğlu,1995;13). Çünkü söz konusu kurallar, ilgili ulusların hükümet ve üst mahkemeleri tarafından kabul edilmiş, onanmış kararlar olmadığından milletlerarası anlaşma olarak değerlendirilemezler.

MTO tarafından yayınlanan kuralların hiçbir ülkede pozitif geçerliliği olmadığı, belli bir ihtilafın çözümü bakımından hukuk kuralları gibi uygulanma kabiliyetine sahip olmadıkları, buna karşın hukuki ilişkinin taraflarınca kabul gördüğü, başka bir anlatımla sözleşme hükmü haline getirildiği takdirde uygulama alanı bulduğu

yönünde görüşler de mevcuttur(Reisoğlu 2007; 2; Doğan,2003;36). Bu görüşten hareketle, akreditif metninde UCP kurallarına tabi olduğu belirtildiğinde, tarafların kabul ettikleri bir sözleşme haline dönüşmüş olmaktadır.

Bilindiği üzere, kısaca Swift olarak isimlendirilen mali haberleşme sistemi, uluslar arası ödeme, akreditif açma ve haberleşme işlemlerinin, bankalar arasında hızlı ve güvenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Swift mesajı ile açılan akreditif işlemlerinde UCP kurallarına bağlı olup olmadığı konusu belirtilmek zorundadır. Böylelikle UCP kurallarına uyulacağı kabul edildiği takdirde, söz konusu kurallar taraflar için geçerli olacaktır.

3. AKREDİTİFLİ ÖDEMEDE TAHSİL EDİLEN REZERV KOMİSYONU VE VERGİLER NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Akreditifler, uzak mesafede bulunan yabancı alıcı ve satıcılar arasındaki mal transferini kolaylaştıran yüzlerce yıllık uluslar arası ticarete bağlı olarak gelişmiştir. Bir satıcı, tanımadığı bir alıcının itibarına güvenmek istemeyebilir. Bir alıcı da aynı şekilde malların varışından önce herhangi bir ödeme yapamayabilir veya yapmak istemeyebilir. İşte banka akreditifleri bu boşluğa bir köprü oluşturmak amacıyla ortaya çıkmıştır(Verkuil,1973;716).

Akreditif, belli bir miktar para için bir bankanın kendi kefaletiyle üçüncü bir kişi lehine muhabiri nezdinde açtığı kredidir (Kocaimamoğlu,1980;19). Bir diğer deyişle, bir bankanın yazılı olarak yükümlülüğe girerek ödeme işlemi aracılık etmesi işlemidir(Reisoğlu,1995;9). Bir diğer tanımlamada ise akreditifin, banka tarafından üçüncü bir şahsa verilen kesin taahhüt içeren bir kredi mektubu niteliğinde olduğu belirtilmektedir (Dunn ve diğerleri, 2009; 1).

Akreditif işleminin hukuki niteliği konusunda da çeşitli görüşler mevcuttur. Çünkü akreditif işlemi yasalarda ayrıca düzenlenmemekle birlikte, genellikle Alman, İsviçre ve Türk Hukukunda taraflar arasında havale ilişkisi doğurduğu kabul edilmektedir (Reisoğlu,1995;9). Yargıtay' ın akreditifi ayrıntılı bir biçimde açıkladığı kararında, " ne Borçlar ne de Ticaret Yasasında akreditifin hukuki niteliğini açıklayan bir hüküm vardır. Belgeli akreditif, mal satın almış bir kimsenin bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine o bankanın, belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasını ödemeyi hedef tutan bir akittir diye tanımlanabilir. Buna göre alıcı, bankaya kendi hesabından satış parasını satıcıya ödeme yetkisini ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisini vermektedir. O halde bu Borçlar Kanunu' nun 457. Maddesindeki havalenin tanımlanmasına uygun bir işlem, diğer bir deyişle havalenin uygulandığı bir işlemdir. Havale kayıtsız şartsız olabileceği gibi, herhangi bir şarta örneğin belli belgelerin ibraz şartına bağlı olabilir. Bundan dolayı belgelerin ibraz şartı işlemin havale sayılmamasını gerektirmez"(Reisoğlu,1995;5-6). denilmektedir. Görüldüğü üzere, akreditifli işlemlerde taraflar arasında bir havale ilişkisinin varlığı kabul edilmektedir.

Akreditif işlemlerine aracılık eden bankalar, akreditifin açılması, ihbarı, teyit edilmesi, düzeltilmesi, belgelerin incelenmesi, ödeme yapılması, poliçelerin kabulü, ciro edilmesi gibi bütün bu farklı uygulamalar için komisyon tahsil etmektedirler. Bankalar komisyon bedelini belirlerken, tarafların ticari güvenilirliği ve buldukları ülkelerin finans piyasasındaki yeri gibi kriterleri değerlendirmektedirler (Bağrıaçık,2004;44). Komisyon bedeli, işlemi yapan banka tarafından belirlenmekte olduğundan uygulamada farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Komisyon bedelinin hangi işlem için ne kadar olduğu konusunda yasal bir düzenleme olmadığı gibi, bankalar arasında standart bir uygulama da yoktur. Bu durum da bazen bankaların komisyon geliri elde etmek amacıyla keyfi davranmalarına neden olabilmektedir.

Ayrıca alınan komisyon bedelleri, bankalar için bir gelir olma niteliği taşıdığından bankalarca 6802 sayılı Gider Vergisi Kanunu uyarınca Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi alınması zorunludur. Bu kanunun, 28. Maddesi gereğince, Banka ve sigorta şirketlerinin 10/06/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir. Bu verginin oranı % 5 olup, bir sonraki ayın 15. Günü akşamına kadar vergi dairesine beyan edilip ödenmesi gerekmektedir. Görüldüğü üzere, bankaların hizmet verdikleri müşterilerinden aldıkları komisyonlar üzerinden bu vergiyi hesaplayıp, tahakkuk ve tahsil etmek zorunlulukları bulunmaktadır. Böylelikle, müşterilerin komisyon maliyeti yanında ek vergi maliyetine de katlanmaları sözkonusu olmaktadır.

Belgelerin akreditifte belirtilen hususlara ve UCP kurallarına uygun olmaması hali bankalar açısından uyumsuzluk olarak isimlendirilmekte ve ödemeye rezerv konulmaktadır. Bu rezervler, geç yükleme, poliçenin imzalanmaması, ticari faturanın imzasız olması, kısmi yükleme izin verilip verilmediği gibi konularda anlaşmazlıklar nedeniyle ve daha bunun gibi sıralanabilecek pek çok nedenden dolayı konulabilmektedir (Collyer,2007;297). Kısaca, rezerv konulabilmesi için, ya belgelerin akreditif şartlarına aykırılığı, ya da UCP' nin geçerli kurallarına aykırılığın söz konusu olması gerekmektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalara göre, akreditifli ödeme şeklinde sunulan belgelerin % 70'i rezerv konularak ilk ibrazda geri çevrililmektedir. Bu durum akreditifin güvenli bir ödeme aracı olarak görülmesini olumsuz bir biçimde etkilemekte, akreditifin uluslararası ticarete tanınmış bir ödeme aracı olarak piyasadaki payını sürdürme veya artırmasında ciddi sorunlar yaşanabileceğini göstermektedir. Bankaların rezervli işlemlerde rezerv komisyonu almaya başlamaları, özellikle de rezervlerin temelinde yatan uygunsuzlukların şüpheli ya da yersiz bulunması durumunda bu sorunun önemini daha da vurgulamaktadır (ICC,2007;21). Söz konusu rezervler nedeniyle akreditifin etkinliği azaldığı gibi, satıcı firma ek maliyete katlanmak zorunda kalmakta, böylece taraflar açısından karlılık düşüşü yaşanmaktadır. Ortaya ödenmek zorunda kalınan komisyonun yanı sıra mal bedelinin gecikmeli tahsil edilmesi gibi bir maliyet çıkmaktadır.

2009 yılının Mart ayında "Ticaret Finansmanının Gözden Geçirilmesi 2009: ICC Küresel Anket", ismi ile yapılan anket, 59 ülkedeki 122 bankaya uygulanmış ve bankaların karşı karşıya kaldığı pek çok konuya dikkat çekmiştir. Ankete katılanların %30' u 2008' in son çeyreğinde 2007' nin aynı dönemine kıyasla amir bankaların belgeleri reddedişinde bir artış olduğunu, % 20' si, amir banka pozisyonunda iken, amirler tarafından da belgeleri reddetme yönündeki baskının artmış olduğunu, bunun temel nedeninin, düşen mal fiyatları olduğunu, %40' ı , görevli banka pozisyonunda iken, uydurma/şüpheli evrak reddinde artış olduğunu, belirtmişlerdir (Collyer, [www.ifsalearning.org/PDFS/coastline Presentation .pdf](http://www.ifsalearning.org/PDFS/coastline_Presentation.pdf) (13.08.2009).

Şüpheli rezerv konulması durumu, küresel anlamda bankalar için günlük bir faaliyet gibi görünmekle birlikte, belgelerin reddedilmesinin ardında yatan pek çok sebebin, geçerlilikleri bakımından sorgulanması gerekmektedir. İlk ibrazda belgelerin uygunsuz bulunma oranı ortalama %70 iken, artık bu oran %75-80' e varmaktadır. 2008 yılında, amir banka tarafından belgelerin reddedilmesi durumunu içeren tüm vakaların DOCDEX (ICC Rules for Documentary Instruments Dispute Resolution Expertise- MTO' nun Akreditiflere İlişkin Anlaşmazlıkların Çözümü İçin Bilirkişilik Hizmeti Kuralları) tarafından görevli banka ya da lehtar lehine sonuçlandırılmış olması bir tesadüf değildir. Haklı nedene dayanmayan uyuşmazlıklara aşağıda iki örnek verilmektedir(Collyer, [www.ifsalearning.org/PDFS/coastline Presentation .pdf](http://www.ifsalearning.org/PDFS/coastline_Presentation.pdf) (13.08.2009).

Uygunuzluk:

Konşimento kopyaları imzasızdır.

Yorum:

Bunların hiçbir zaman imzalanmayışının yanı sıra, akreditif de zaten böyle bir şart getirmemektedir. Bunlar ek belgelerdir.

Uygunuzluk:

Menşe Şahadetnamesi malı göndereni (consignor) lehtardan ayrı göstermektedir.

Yorum:

Akreditif 14(f) maddesi gereği taşıma, sigorta ve ticari fatura dışındaki belgelerin veri içeriğini şarta bağlamadığı takdirde belgenin ibraz edildiği şekliyle kabul edileceğini, akreditif 14 (k) maddesinde de herhangi bir belgede malları gönderen olarak belirtilen tarafın, akreditifin lehdarı olması gerekmediği belirtilmektedir.

Yapılan bir diğer araştırmada nispeten sübjektif değerlendirmelerle rezervli evrak sorununun arttığı, bununla birlikte belgelerdeki birçok hatanın da -hiçbir evrak inceleyicisinin onaylamayacağı şekilde- objektif değerlendirmelerle gerçekten rezerv konusu oluşturduğu da ifade edilmektedir (Mann,2000;2503). Bankalar açtıkları akreditif mektuplarında rezerv bulunması halinde uyuşmazlık masrafı (discrepancy fee) adı altında, kendi ücret tarifesine göre değişiklik gösteren (\$.25, €.100 gibi) bir bedeli keseceklerini belirtmektedirler. Bankalar akreditif açılışı sırasında kendi masraflarını tahsil etmektedirler. Belgelerin

akreditif şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi, bankanın görevleri arasında yer almakta olup, inceleme sırasında uyumsuzluğun tespiti, bankaya yurtdışına çekeceği swift mesajı dışında ek bir emek ya da maliyet doğurmamaktadır.

Ancak, bankaların aldıkları rezerv komisyonları toplamının, dış ticaret gelirlerinde önemli bir yer tutması nedeni ile, özellikle alıcı ve satıcı arasında asla sorun olmayacak olan konuları öne sürerek (1) akreditife rezerv konulduğu, belgelerin kabulü için müşteri onayının beklendiği durumlar ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu işlemin sonucunda muhabir bankanın müşterisi ile yazışması, ardından ihracatçının ithalatçı ile sorunun çözümü için görüşmesi, zaman zaman da alıcının rezerv konusuna ve masrafa itiraz etmesi ile taraflar arasında anlaşmazlıklar, zaman ve emek kaybı meydana gelmektedir. Oysa ki rezerv masrafı konu edilme amir bankanın sorunu yurtdışına yansıtmadan, 5 iş günlük süre içerisinde kendi müşterisi ile çözmesi olasıdır.

Zaman zaman ithalatçı firmalar özellikle vadesiz (sight) işlemlerde mallar yurtdışından gelene kadar zaman kazanmak ve/veya bu süre içerisinde ödeme yapacağı parayı değerlendirmek amacıyla da rezerv konusuna sıcak bakmaktadırlar. Özellikle malın satıcısı tarafından bir başkasına satılmasının kolay olmadığı işlemlerde, ihracatçı firma, ithalatçının olurluğuna bağlı olarak beklemeye mahkumdur. Bu durum satıcı firmanın, akreditif kısırdırma gibi akreditif bedeliyle bağlantılı kredi olanağının ortadan kalkması ya da gecikmesine de yol açmaktadır. Her ne kadar akreditif şartlarına tam uyan evrak hazırlanmamasının sorumlusu ihracatçı firma da olsa, bilgi eksikliği, iş yoğunluğu, gözden kaçırma gibi nedenlerle son derece önemsiz bir ayrıntının atlanması, ciddi sonuçlar doğurabildiği gibi, firmalar açısından, alacağın gecikmesi, banka masraflarının artması, alıcı satıcı ilişkilerinde sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır.

4. 522 SAYILI BROŞÜR KAPSAMINDA ELE ALINAN VESAİK MUKABİLİ İŞLEMLERDE KARŞILAŞILAN KOMİSYON SORUNLARI

Uygulamada, vesaik mukabili işlemlerde de komisyona ilişkin birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Bilindiği üzere, MTO'nun 522 Sayılı Broşüründeki 21. madde, tahsil işlemlerindeki komisyon ve masrafların kimin tarafından karşılanacağı hakkında bilgi vermektedir. Bazı tahsil/ibraz bankaları, kendilerine amir banka tarafından tahsil işlemlerinde, 21-b alt maddesine göre masraflardan vazgeçilemez ya da diğer bir ifade ile tüm masraf ve komisyonların ithalatçı firmaya ait olduğunun belirtilmesine karşın masraf kesmektedirler. Amir bankalar noksan ödenen tutarları talep ettiklerinde, bazı işlemlerin tahsil edilebildiği, bazılarının ise ödenmediği gibi tahsil/ibraz bankalarından konuya ilişkin yanıt alınmadığı da görülmektedir. Firmaların, küçük masraf tutarları için, prosedürlerle uğraşarak

ULUSLARARASI ÖDEME ŞEKİLLERİNDE BANKALARCA ALINAN KOMİSYON VE
VERGİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

tahkime ve buna bağılı olarak mahkeme yoluna başvurmamaları, konuya önem vermeyen bankalar açısından caydırıcı olmamaktadır.

Vesaik mukabili işlemlerle ilgili uygulamada rastlanan bir diğerk komisyon sorunu, malların bedelsiz tesliminin önlenmesi amacı ile ihracatçı firmaların, taşıma belgelerinde, malların alıcısını ithalatçı firmanın bankası adına veya emrine düzenleme yoluna gittiklerinde yaşanmaktadır. Tahsil bankası tarafından malın serbest bırakılması sırasında konşimentoyu cirolaması nedeni ile endorsment fee, ya da unauthorised consignment gibi isimler altında ciro masrafı kesilmektedir. 522 sayılı broşürün ciro işlemini düzenleyen maddelerinden 10 - a maddesi, adına veya emrine ön onay alınmadan gönderilen işlemlerde, ilgili bankanın mallar konusunda hiçbir yükümlülüğü olmadığını, riskin gönderen tarafa ait olacağını açıkça belirtmektedir

Söz konusu broşürün 10 - e) ii. alt maddesinde ise gönderi bankasının talimatı üzerine tahsil bankasının malların serbest bırakılmasının sağlanmasına yönelik olarak yaptığı bütün harcamaların, gönderi bankasınca karşılanması gerektiği belirtilmektedir. 4-b viii alt maddesinde ise gönderi bankasının, tahsil/ibraz bankasına, tahsil edilecek masraf ve komisyonlar ile bunlardan vazgeçilip vazgeçilemeyeceği konusunda bilgi vermesi gerektiği belirtilmektedir.

Sunulan örnek 1/1'de, gönderi bankasının talimat mektubu; Örnek1/2' de ise ibraz bankasının yapmış olduğu ödemeye ait swift mesajı yer almaktadır. Söz konusu olayda görüleceği üzere, gönderi bankası, tahsil bankası emrine düzenlenmiş konşimentoyu da ihtiva eden vesaiki 10-a maddesi kapsamında, yani tahsil bankasının ön onayını almaksızın, tahsile göndermiştir. Römiz mektubunda da 21-b alt maddesi gereğince, tahsil edilecek masraf ve komisyonlar konusunda gerekli talimatı vermiştir. Buna göre ihracatçının ülkesi dışında doğan, ciro masrafı da dahil olmak üzere tüm masrafların kesinlikle alıcıya ait olduğu ve masraflardan feragat edilemeyeceği bildirilmiştir. Talimattaki ısrarlı ifadeye karşın ön onay alınmadığı belirtilerek 64.91 USD' in masraf adı altında ibraz bankası tarafından ihracatçıya yansıtıldığı görülmektedir. Bu örnekte de görüldüğü üzere, 10-e-ii maddesi ile 21-b maddesinin aşılabilceği düşünölmüştür. Oysa sözü edilen 10-e-ii maddesinde "tahsil bankasının malların serbest bırakılmasını sağlaması halinde, gönderi bankası tahsil bankasının yaptığı tüm harcamaları ve uğradığı bütün ziyarı karşılayacaktır" denilmektedir. Ciro işlemi banka için herhangi bir harcamayı gerektirmemektedir. Yine 5-c maddesinde "Belgeler alındıkları biçimde muhataba ibraz edilmek durumundadırlar. Ancak bankalar gerekli damga pullarını yapıştırmaya, aksi belirtilmediği sürece bunların tahsilini gönderen tarafa yansıtmaya ve gerekli ciroları yapmaya veya tahsil işlemi için gereken ve usulden olan herhangi bir kaşe veya tanıtıcı işaretler veya simgeler koymaya yetkilidirler" denilmektedir. Söz konusu maddeden de anlaşılacağı üzere belgelerin muhataba ibrazı sırasında damga pulundan dolayı masraf doğabileceğinden bahsedilmekte, yapılacak ciro ile ilgili olarak doğabilecek bir

Hatice YURTSEVER

masraftan bahsedilmemekte, böylece ciro işleminin masrafa neden olmadığı konusu desteklenmektedir.

Örnek 1/1: Vesaik Mukabili İşlemden Gonderi Bankası Talimat Mektubu

REMITTANCE LETTER

CORRESPONDING BANK: ABC BANK AUCKLAND- NEW ZEALAND	DRAWER: AAA A.Ş. TURKEY
OUR REF: 123456789	DRAWEE: BBB A.Ş. AUCKLAND NEW ZEALAND
DOCS. AMOUNT: USD.28,500.00	

Dear Sirs,

We have pleasure in sending you the following documents for collection in accordance with the "Uniform Rules for Collections" Publication No:522 of ICC in so far as these are applicable.

DOCUMENTS	ORG	DUPL.	DOCUMENTS	ORG	DUPL.
DRAFT			FUMIGATION REPORT		
INVOICE	4		PACKING LIST		
BILL OF LADING	3/3+2C		SGS		
PHYTOSANITARY CER			SHIPPING LINE CERT.		
INSURANCE POLICY					
CERT. OF ORIGIN					

Please follow the instructions marked (x) belows.

☒	Documents to be delivered against payment.
☐	Documents to be delivered against acceptance of draft/s by drawee .
☐	Documents to be delivered free of payment without any charges to us.
☒	Credit the total docs. amount to our H/O's account number 1010101010 with CBA Bank stating our ref. and inform us by SWIFT
☒	Advise us payment / non-payment by swift.
☐	Advise us acceptance / non-acceptance by swift.
☒	All charges and expenses outside Türkiye including endorsement fee are for Drawee's account and cannot be waived, if refused, please do not deliver the document and inform us by SWIFT.
☐	Keep accepted draft for collection at maturity and inform us due date by swift.
☐	Keep accepted and avalized draft for collection at maturity and inform us due date by swift.
☐	Return accepted draft to us.
☐	Return accepted and avalized draft to us.
☐	Protest for non-payment/acceptance
☐	No protest for non-payment/acceptance
☒	Please acknowledge receipt by swift.

Yours faithfully,
XYZ BANK

ULUSLARARASI ÖDEME ŞEKİLLERİNDE BANKALARCA ALINAN KOMİSYON VE
VERGİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

Bütün bunlara karşın yapılan cirolara ilişkin olarak "endorsment fee" adı altında masraf kesilmesi, 10-e maddesinin komisyon geliri sağlama amacıyla, yanlış değerlendirildiğini düşündürmektedir.

Örnek 1/2: Görevli Bankadan Gönderilen Ödeme İle İlgili Swift Mesajı

----- Application Header -----
Message Output Reference : XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
Correspondent Input Ref : XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

SENDER : ABC BANK

RECEIVER : XYZ BANK

INPUT MESSAGE TYPE : 400 Advice of Payment

PRIORITY : Normal
MUR :
----- Text Block -----
20 Sending Bank's TRN
123456789
21 Related Reference
987654321
32B Amount Collected
USD
28500,
33A Proceeds Remitted
090720
USD
28435,09
53A Sender's Correspondent
CBA BANK
58A Beneficiary Bank
/1010101010
XYZ BANK
72 Sender to Receiver Information
/BNF/USD64.91 UNAUTH CONSIGNMENT
//CHARGES DEDUCTED

----- TRAILER Block -----

5. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE SONUÇ

Küreselleşen dünyada uluslararası ticaretin artması ile, ülkelerin refah düzeylerinin yükselmesi arasında paralel bir yapı mevcuttur. Teknolojinin hızla değişmesi, uluslararası ticaretin taraflarının bu gelişmelere ayak uydurmaları ve bu çerçevede de bir takım kuralların gözden geçirilmesi ve/veya yeniden tanımlanması gerekebilmektedir. MTO tarafından getirilen kurallar, teknoloji ve gelişen ticari yaşamın gereklerini yerine getirmenin yanı sıra, ulusal ve uluslararası mevzuat göz önünde tutularak hazırlanmalı, taraflar arası ticaretin kolaylaştırılmasını hedeflemelidir. Bu bağlamda dış ticaretin tarafları ve onların bankaları arasında zaman zaman sorun oluşturabilen komisyonlar konusunun da bu kurallar içerisinde yer alması, tavsiye niteliğinde bile olsa, alt ve üst limitler belirlenmesi, böylelikle ülkeler arasında bu konuda da standart bir uygulama getirilmesi yönünde çalışmalar yapılmasında yarar bulunmaktadır.

Akreditifli işlemlerde taraflar arasında rezerv konusu olabilecek eksiklik ve hataların yaşanan örnekler de dikkate alınarak MTO tarafından yayınlanacak kurallar arasında açıkça yer alması, bunların dışında ortaya çıkabilecek hususlarda MTO komisyonundan görüş alınması yerinde olacaktır. Aksi takdirde dış ticarete önemli bir ödeme aracı olarak görülen akreditif, taraflar ve onların bankaları arasında gereksiz yazışma, zaman, emek kaybına neden olabilecek, giderek bir ödememe aracı haline dönüşebilecektir. Ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü için, uluslararası tahkim ve yargıya başvurma gibi yollar denenerek, daha yüksek masraf ve zaman kaybına neden olunacaktır.

Haksız rezerv uygulaması yapan ve/veya komisyon- vergi/masraf alan bankalar hakkında, çıkarılan yayınlarda duyurular yapılabileceği, bağlı buldukları bankacılık ve denetleme üst kuruluşlarına bilgi verilebileceği, ayrıca haksız rezerv uygulaması yapan bankalara da bir takım maddi yaptırımlar uygulanabileceği, hususlarının MTO' nun düzenlediği kurallar bütünü içerisinde yer alması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

522 sayılı broşüre tabi vesaik mukabili işlemlerde, 4-b viii ve 21-b alt maddeleri gereğince masraf ve komisyon konusunda gerekli talimatı vermiş olan gönderi bankasının talimatına uyularak, tahsil/ibraz bankalarının her ne isim altında olursa olsun, kesinti yapılmadan, bedelin noksansız olarak transferinin sağlanması yönünde MTO tarafından açık hüküm konmalıdır. Ayrıca, hem 10-a hem de 21-b maddeleri çerçevesinde yapılan ihracat işlemlerinde tahsil/ibraz bankasının öncelikle 21-b' ye göre işlem yapması gerektiği hususu zorunluluğu getirilmeli, yukarıda belirtilen ciro komisyonu da dahil olmak üzere yaptığı tüm masrafları ithalatçıdan talep etmesi gerektiği hüküm altına alınmalı, gönderi bankasının onayı alınmadan vesaik teslim edilmemelidir. Alınacak masraflar konusunda da MTO tarafından alt ve üst limitler getirilerek bankaların keyfi davranmaları önlenmelidir.

SON NOTLAR

(1)Örneğin, uygulamada, taraflar arasında ticaret engellemeyecek bir durum olan akreditif referansının herhangi bir belgede bulunmaması üzerine rezerv konulduğu durumlara rastlanılmaktadır

(2)Söz konusu örnek, gerçek bir olaya ait olmasına karşın, bilgilerin gizliliği nedeniyle isim değişiklikleri yapılarak verilmiştir.

KAYNAKLAR

Bağriaçık A. (2004): Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.

Carter H.C., (2007): "Standby Letter Of Credit Rules And Practices Misunderstood Or Little Understood By Applicants And Beneficiaries", Uniform Commercial Code Law Journal, (40-2), P.127.

Collyer, G.(2007): The Guide To Documentary Credits, 3rd Edition, London.

Collyer, G. (2009): "The Curse Of The 'Spurious' Discrepancies" Newsletter, [Www.ifsalearning.Org/Pdfs/Coastline_Presentation_Pdf](http://www.ifsalearning.org/Pdfs/Coastline_Presentation_Pdf) (13.08.2009).

Doğan V.(2003): Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, Yetkin Yayınları, Ankara.

Dunn J., Knoll J., Dempsey M. (2009): "Letters Of Credit In Construction Projects", [Http://Www.Dorsey.Com/Files/Publication/Letters%20of%20credit%20construction%20law_Feb_09.Pdf](http://www.dorsey.com/Files/Publication/Letters%20of%20credit%20construction%20law_Feb_09.Pdf) (10.11.2009).

Eiseman S.(1989): Das Dokumenten-Akkreditif Im Internationalen Handelsverkehr, Heidelberg.

Icc,(2007): Icc Uniform Customs And Practice For Documentary Credits 2007 Revision, Ucp 600 (July).

Icc,(1995): Icc Uniform Rules For Collections A Commentary Urc 522, Icc Publication Nr. 550, France.

Kaplan Y. (1999): "Milletlerarası Ticaeri Tahkime Milli Hukuk Dışı Kuralların Uygulanması", Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt Iii, S.18.

Kaya S. (2003): Uluslararası Bankacılık Uygulamaları, Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri Ve Uygulanması, Icc-Ucp 500 Ve Eucp, Seçkin Yayınları, Ankara.

Kocaimamoğlu S.(1980): Bankacılık Ansiklopedisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Kursad, R. (2006);" Uluslararası Ticaret Odası Hakemlik Mahkemesi", [Http://Www.Turkhukuksitesi.Com/Makale_262.Htm](http://www.turkhukuksitesi.com/Makale_262.Htm). (10.12.2009.).

Mann R. (2000):"The Role Of Letters Of Credit In Payment", Michigan Law Review, Vol.98:2494, August, 2000.

Nielsen J.(1984): Aktuelle Rechtsfragen Zum Dokumentenakkreditif, Köln.

Reisoğlu S. (1995): Türk Hukukunda Ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif, Ankara.

Reisoğlu S. (2007): Hukuki Açıdan Akreditif Ve Uygulama Sorunları, [Http://Alevunalan.Blogcu.Com/Hukuki-Acidan-Akreditif-IncelemeSi/](http://Alevunalan.Blogcu.Com/Hukuki-Acidan-Akreditif-IncelemeSi/) 2413865 (10.12.2009).

Verkuil P. (1973): "Bank Solvency And Guaranty Letters Of Credit", Stanford Law Review, Vol. 25, No. 5 (May).

Vermes A. (2009): "Insurance Law In Mirror Of Economic Crisis", Dávid R. Et Al.(Eds) The Conference Proceedings, 1. Edition.,Cofola.